

بسمه الله الرحمن الرحيم

عنوان: مصادیق اولی الامر در قران و روایات با توجه به تفاسیر المیزان و تسنیم

چکیده:

بررسی مصادیق اولی الامر از منظر آیات و روایات که منبع اصیل و دقیق است با هدف تبیین مصادیق صحیح اولی الامر ، عصمت اولی الامر ، جایگاه مراجع شیعه در عصر عینیت بود که با مطالعه و تحقیق در آیات و روایات اولی الامر بیان شده است .

در دوره عصمت اولی الامر هم طبق آیات و روایات اولی الامر باید معصوم باشد تا بتوان از او به صورت مطلق اطاعت کرد. در مورد مصداق اولی الامر در عصر عینیت آیات به صورت مستقیم به ولی فقیه جامع الشرایط اشاره نمی کند اما با واسطه و اشاره غیر مستقیم ، اشاره به ولی فقیه دارد و طبق روایات رسیده از امامان معصوم (ع) ولی فقیه در عصر غیبت از مصادیق اولی الامر است.

کلید واژه: اولی الامر_ ولایت_ امام_ فقیه

مقدمه :

بی تردید مسئله جا نشینی بعد از پیامبر (ص) و بیان مصادیق آن یکی از مهمترین مسائلی است که در جهان اسلام وجود دارد که موجب بوجود آمدن تحولات فراوانی در امت اسلام است همچنین در نحوه برخورد این امت با جوامع دیگر بشری و اینکه مسلمانان امت واحد و یکپارچه هستند و در سایه این اتحاد و یکپارچگی دچار انطاط و فرسودگی نمی شوند و از سوء استفاده از سوی دشمنان اسلام و فرقه فرقه شدن این امت واحد جلوگیری می شود از این رو تعیین حاکمیت اسلامی در این روزگار یعنی ؛ عصر غیبت بیش از پیش مورد نیاز جامعه اسلامی است تا با شناخت مصادیق واقعی و صحیح اولی الامر و پیروی از آنان خود را از این درماندگی و سلطه حاکمان غاصب نجات دهند و زیر ساز منجی عالم و تحقق اراد الهی در جهان باشند تحقیق حاضر پاسخگوی این سوال است که: مصادیق اولی الامر در قرآن و روایات چه کسانی هستند؟ در رابطه با مصادیق اولی الامر آثار فراوان از تفاسیر-کتاب ها- مقاله و سخنرانی ها وجود دارد. از جمله تغییر موضوعی قرآن کریم نوشته آقای نجار زاده- تغییر آیات عظام مکارم شیرازی و ولایت فقیه و حکومت اسلامی حضرت علامه حسینی طهرانی و ولایت فقیه امام خمینی(قدس) و دیگر آثار . اما تحقیق حاضر در مورد بیان مصادیق اولی الامر در آیات و روایات بر اساس تفاسیر المیزان و تسنیم است.

با توجه به اهمیت موضوع رهبری جامعه اسلامی بعد از پیامبر اسلام (ص) و نحوه انتخاب جانشین بعد از ایشان و مسائل و تحولاتی که با این انتخاب در جهان اسلام به وجود آمده است و از آنجا که اسلام دین جامع و کامل است و پاسخگوی همه نیاز های بشر حتی تعیین جانشین پیامبر بعد از ایشان است پس نیاز است که مسلمانان در تشخیص مصادیق اولی الامر به خطا و اشتباه نروند و به کمک آیات الهی و از طریق پیامبر (ص) انتخاب صحیح را تشخیص دهند تا از فرقه فرقه شدن امت اسلام و جلوگیری از سلطه دشمنان اسلام به مسلمانان به خصوص در عصر حاضر و ایجاد امت واحد اسلامی برای تحقق تمدن اسلامی و امادگی برای ظهور منجی عالم باشد ان شاءالله -برایت اساسی تصمیم به تحقیق در این مورد و تبیین مصادیق اولی الامر از منابع دینی آیات و روایات شدم تا بتوان در حد توان از راه های به انحراف کشیده شدن امت اسلام جلوگیری کرد و راه اتحاد آنها را بیان کرد.

(اولی الامر) به معنای صاحبان است و به واحد آن ذو گفته می شود این حکمه دائم الاضافه است. امر به دو معنا آمده است یکی معنای فرمان که جمع آن اوامر است. دیگری به معنای نشان که جمع آن امور است . معنای امر در اینجا بر اساس اقوال معنی آن متفاوت است. برخی اولی الامر را فرماندهان و حاکمان می دانند بنابر نظر اینان : (امر) به معنای فرمان است و برخی اولی الامر را اعم از این موارد می شناسند که بر اساس این نظر اولی الامر به معنای صاحبان شأن است و آنان که شأنی از شرن دینی یا حاکمیت سیاسی - قضایی - جامعه مؤمنان را در دست دارند اولی الامر نامیده می شدند.

«امامت» در لغت به معنای پیشوایی و رهبری است. امام کسی است که سرپرستی یک گروه را در مسیری مشخص بر عهده میگیرد.^۱

در اصطلاح علم دین امامت به گونه های مختلف تفسیر شده است. به نظر اهل سنت^۲ امامت حاکمیت دنیوی (نه منصب الهی است) که از رهگذر آن جامعه مسلمین سر پرستی و اداره می شود. از نظر اهل سنت از آنجا که هر جمعیتی به پیشوا و بزرگی نیاز دارد در جامعه مسلمین نیز بعد از پیامبر (ص) باید برای خود رهبری برگزید. راه و رسم ویژه ای در دین ترسیم نشده است. انتخاب جانشین پیامبر می تواند از راه های مختلف همون رجوع به اکثریت مردم یا بزرگان آن ها یا وصیت خلیفه پیشین و یا حتی کودتا غلبه نظامی باشد.

ولی شیعه امامت را در ادامه نبوت و امام را حجت خدا در میان خلق و واسطه فیض او به مخلوقات می داند. و معتقد است که (امام) تنها به تعیین الهی است.^۳

«ولایت از» از ریشه ولی است و در اصل به معنای قرار گرفتن چیزی کنار چیز گرم^۴ همراه با وجود رابطه ای میان آن ها است. از این رو در معانی دوستی و یاری و پیروی به کار رفته است. از مهمه ترین معانی آن که موارد کاربردش فراوان است متولی و عهده دار کارهای دیگران است. در واقع آن را سرپرست میکند. همین معنا در ولایت فقیه مراد و مقصود است.

«فقیه» از ریشه فقه به معنای فهم و دانایی است که بیشتر در مورد علم دین به کار^۵ می رود و فقیه به می گویند که به معارف و احکام اسلام آگاهی کامل دارد و در آن صاحب نظر است. یعنی؛ با توجه به داشتن وسیعی که در حوزه های مختلف علوم به دست آورده می تواند حکم خدا را در مسائل فردی و اجتماعی از قرآن و روایات اسلامی استخراج کند.

۱-بالا داستان/ حائری پور/ یوسفیان/ نگین آفرینش ص ۲۸-۲۹ /حسینی طهرانی/ ولایت فقیه در حکومت اسلام ص ۱۷-۲۲-۳-۲۹

۲- بالا داستان/ حائری پور / یوسفیان/ نگین آفرینش ص ۲۸-۲۹

۳-بالا داستان/ حائری پور/ یوسفیان/ نگین آفرینش ص ۲۸-۲۹

۴-همان ج ۲ /ص ۱۰۸ /مفردات راغباً ماده «ولی»

۵-همان ج ۲/ص ۱۰۸ /لسان العرب ج ۱۳ ماده فقه

خداوند متعال در آیات قبل از پنجاه و نه سوره نساء بعد از آن که از دعوت به عبادت خدا به تنهایی و دعوت به شرک نورزیدن و گستردن احسان بین همه طبقات مومنین و مذهب کسانی که به این طریقه پسندیده خرده میگیرند. و مردم را از احسان و انفاق باز می دارند پرداخت و در آیه پنجاه و نه به اصل موضوع برگشته با زبانی دیگر چند فرع جدید را متفرع می سازد. فروعی که با آن اساس مجتمع اسلامی را مستحکم می سازد و آن ترغیب مسلمانان به اینکه چنگ به ائتلاف و اتفاق بزنند و هر تنازعی که پیش می آید به حکمیت خدا و رسول واگذار نمایند.

و اما اولی الامر هر طایفه ای که باشند بهره ای از وحی ندارند و کار آنان تنها صادر نمودن آرای است که به نظر شان صحیح است. و اطاعت آنان در آن و اقوالشان بر مردم واجب است همان طور که اطاعت از رسول گرامی در آرایش و اقوالش بر مردم واجب بود.

به همین جهت بود که وقتی سخن به وجودد بر خدا و تسلیم در برابر او کشید شد و فرمود وقتی بین شما و مسلمانان مشاجره ای در گرفت باید چنین و چنان کرد خصوص اولی الامر را نام نبرد بلکه مجوب تسلیم ورد را مخصوص به خدا و رسول کرد. از این جا روشن می شود که این اولی الامر حال ، هر کسانی که باشند حق ندارند حکمی جدید غیر حکم خدا و رسول وضع کنند و نیز نمیتوانند حکمی از احکام ثابت در کتاب و سنت را نسخ نمایند . یعنی اینکه اولی الامر از آنجا که اختیاری در تشریع و شرایع و نسخ آن ندارد و تنها امتیازی که با سایرین دارند این است که : حکم خدا و رسول یعنی با کتاب و سنت به آنان سپرده شده است.

مطلب دیگری که در مورد اولی الامر مورد بحث قرار گرفته این است که: این کلمه اسم جمع است^۱ و منظور دسته هایی هستند که به عنوان اهل حل و عقد در هر عصری امور مسلمین را اداره می کنند. یعنی؛ هیأت اجتماعیه ای که از افراد موجه امت تشکیل میگردد. پس اگر مراد از اولی الامر اهل حل و عقد باشند هیچ چاره ای نداریم که بگوییم اولی الامر هم مانند سایر مردم جایز الخطایند و چیزی که هست از آنجا که از برجستگان جامعه و گروهی از فاضل و آگاه به امور هستند خطاهایشان خیلی کمتر از مردم عامی است و اگر قرآن امر به اطاعت از این دسته کرده با این احتمال خطا هم دارند از باب مسامحه و صرفنظر کردن از خطا بوده است چون مصلحت مهم تری که همان حفظ وحدت مسلمین است در نظر بوده است. و بعضی هم گفته اند اولی الامر خلفا یا امیران جنگی و یا علمای بزرگ که مردم از توان و آرامی آنان پیروی می کنند هستند.

شیخ طوسی و امین الاسلام طبرسی به سه احتمال در مورد اولی الامر اشاره^۲ میکنند: زمامداران کشور ، علماء، امامان معصوم . بعضی از مضران احتمالات دیگر می رانیز یاد کرده اند مانند خلفای راشدین ، فرماندهان لشکر و اهل حل و عقد

اثبات اولی الامر در امامان معصوم (علیه اسلام)

در قرآن کریم دو گونه دستور اطلاعات است . کیک دستور مطلق و بدون قید و شرط مانند فرمان به

۱- طباطبایی / المیزان ج ۴ ص ۶۲۴

۲- جوادی املی / تفسیر تسنیم ج ۱۹ ص ۲۴۴ / رک تبیان ج ۳ ص ۲۳۶ / مجمع البیان ج ۳-۴ ص ۱۰۰

کردند بنگرند که از شما شیعیان آن کسی که احادیث ما را روایت می کند و در حلال و حرام ما نظر دارد و احکام ما را می شناسد چنین کسی را به عنوان داور میان خود بپذیرند زیرا که من او را بر شما حاکم قرار دادم و زمانی که به چیزی حکم کند و از او پذیرفته نشود پس همانا حکم خدا را سبک شمرده و حکم ما را رد کرده است. و هر کس حکم ما را رد کند حکم خدا را رد کرده است و آن در حد شرک و ورزیدن به خداست. روایات متعدد دیگری نیز هست که همگی بیانگر اطاعت از ولی فقیه است و مخالفت با او در حد مخالفت با ائمه (ع) و مخالفت با خداوند متعال است اولی الامر با واسطه شامل ولایت فقیه می شود.

آیت الله جوادی آملی اولی الامر را به دو دسته تقسیم میکند. اولی الامر به اصله و اولی الامر تبعی. اولی الامر به اصله که همان امامان معصوم هستند. اولی الامر تبعی فقهای معادل جامعه الشرایط منصوب به نصب عام از سوی امامان هستند که در غیاب امامان معصوم متصدی امور امت اسلام هستند و همان گونه که در مورد نائبان خاص ائمه در زمان حضورشان عصمت شرط نبود در مورد اولی الامر های تبعی که نائبان عام امامان معصوم در دوران غیبت هستند نیز چنین عصمتی^۱ لازم نبوده و صرفاً فقاہت ، عدالت ، تدبیر و مدیریت نظام اسلامی کفایت میکند. نتیجه این که اولی الامر فقط امامان معصوم هستند به اصله که در آیه ذکر شده است ولی الامر تبلمی نیاز به عصمت ندارد و شامل ولی فقیه نیز میشود .

به عبارت دیگر ولایت مورد بحث یعنی حکومت و اجرا و اداره بر خلاف تصویری که^۲ خیلی از افراد دارند امتیاز نیست بلکه وظیفه خطیر است ولایت فقیه از امور اعتباری عقلایی است و واقعیتی جز جهل ندارد.

طبق آیه شریفه مورد بحث اطاعت از اولی الامر واجب است این اطاعت در زمان^۳ حضور امام با رعایت او امر نواهی آن امام معصوم تحقق می یابد و در زمان غیبت با پیروی از فقیه جامع الشرایط که از طرف امام منصوب شده است همان گونه که اگر در زمان حضور امام مشخص را به فرماندهی یا ولایت بر کسی نصب می کرد اطاعت او بر مردم ولایت داشت در زمان غیبت نیز فقیه جامع الشرایط نیابت عام از حضرات معصوم دارد دارای ولایت است چون منصوب از طرف اولی الامر دستور های او،

۱- جوادی آملی/ ولایت فقیه و فقاہت و عدالت ص ۳۷۰

۱- امام خمینی/ ولایت فقیه ص ۴۰-۴۱

۲- جوادی آملی/ تفسیر تسنیم ص ۲۷۷-۷۸

عقید و مشروط است. امیر المؤمنین (ع) نیز در نهج البلاغه در بیان اقسام مردم اشاره^۱ به مفتهمان و ولایت آنان بر مردم می نماید. آری خداوند زمین هیچ گاه از حجت خدا خالی نیست. که برای خدا با برهان روشن قیام کند. در دنیا بآبادن هایی زندگی میکنند که ارواحشان به جهان بالا پیوند خورده است. آنان جانشینان خدا در زمین و دعوت کنندگان مردم به دین خدایند.

نتیجه:

مصادیق اولی الامر در قرآن و روایات از آنجا که تعیین جا نشین بعد از پیامبر یکی از مسائلی است که مورد اختلاف و چالش میان اندیشمندان و مفسران نریقین است و دلیل اصلی این چالش اطاعت از اولی الامر طبق آیه قرآن در کنار اطاعت از خدا و رسول (ص) است. در این تحقیق بیان مصادیق اولی الامر طبق آیات و روایات است در ابتدا فرض به این بود که در قرآن اشاره کمی به اولی الامر شده باشد و روایات کمی هم باشد اما با بررسی بیشتر آیات و روایات فراوانی در ولایت بر ولایت امامان معصوم وجود دارد و عصمت آن ها مورد تأکید، تأیید و توجه آیات و روایات است. همچنین روایاتی در مورد ولایت فقیه جامع الشرایط و سیره علمی خود امامان معصوم در زمانی که در میان امت اسلام حضور نداشته فقیه بر مردم ولایت داشت . از جمله ان تشکیل شبکه وکالت در عصر ائمه و نواب خاص امام زمان (عج) در غیبت صغری ار مصادیق اولی الامر در عصر غیبت است. فقیه جامع الشرایط وظیفه هدایت و رهبری مردم را بر عهده دارد و پیروی از آنان باعث پیروزی و سر بلندی امت اسلام در همه زمینه های دینوی و اخروی است. اطاعت از اولی الامر در زمان حضور ایشان است که با اطاعت راحت اسلام از ایشان زمینه ظهور حضرت حجت (عج) آماده می شود. انشاءالله

منابع:

قرآن

نهج البلاغه

۱- عبدالله جوادی آملی ، تفسیر تسنیم، نشر قم اسرإ چاپ دوم ۱۳۸۹

۲- عبدالله جوادی آملی ، ولایت فقاہت و عدالت نشر اسرإ

۳- محمد امین بالا داستان ، محمد مهدی حائری /مهدی یوسفیان، نگین آفرینش ج ۱/مرکز تخصص مهرویت چاپ ۱۶ سال

۱۳۹۵

۴- محمد امین بالا داستان محمد مهدی حائری /محمد یوسفیان/ نگین آفرینش ج ۲ مرکز تخصص مهرویت چاپ ۷۱ سال

۱۳۹۵

۵- ابوالفضل بهرام پور تفسیر یک جلدی مبین ناشر آوای قرآن ۱۳۹۱

۶- محمد رضا طباطبایی نسب تفسر نفیس نشر تهران نور ائمه ۱۳۸۷

۷- محمد حسین طباطبایی تفسر المیزان دفتر انتشارات اسلامی ۱۳۸۷

۸- روح الله خمینی اندیشه های فقهی سیاسی مرکز تحقیقات استراتشه یک ریاست جمهوری چاپ اول ۱۳۷۷

۹- روح الله خمینی ولایت فقیه اولین نشر سال ۱۳۵۶

۱۰- محسن قرائتی تفسیر نور ناشر سلمان فارسی چاپ سوم ۱۳۷۵

۱۱- فتح الله نجار زادگان تفسیر موضوعی نشر هاجر چاپ اول بهار ۱۳۹۲

۱۲- معاونت تربیت بسیج ولایت فقی کانون عزت و اختلا چاپ اول تیر ۱۳۸۹

۱۳- ناصر مکارم شیرازی تفسیر نمونه دار الکتاب اسلامی سال ۱۳۸۵۳

